

Список використаних джерел

1. Бурячок А. А. Назви спорідненості і свояцтва в українській мові / А. А. Бурячок. – К., 1961. – 141 с.

2. Ефимова В. С. Наименование лиц в старославянском языке: способы номинации и приоритеты выбора / В. С. Ефимова. – М., 2011. – 224 с.

3. Карпова В. Л. Проблеми вивчення історії словникового складу мови / В. Л. Карпова // Історія української мови. Лексика і фразеологія / [В. О. Винник та ін.]. – К., 1983. – 743 с.

4. Трубачев О. Н. История славянских терминов родства и некоторых древнейших терминов общественного строя / О. Н. Трубачев. – М., 1959. – 215 с.

Список умовних скорочень використаних джерел

ВГ – Волинські грамоти XVI ст. / Упоряд.: В. Б. Задорожний, А. М. Матвієнко. – К. : Наук. думка, 1995. – 245 с.

ПСРЛ – Полное собрание русских летописей. Ипатьевская летопись. – М. : Изд-во вост. лит., 1962. – Т. 2. – 938 с.

ССУМ – Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: У 2-х т. / Редкол.: Д. Г. Гринчишин, Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький. – К. : Наук. думка, 1977–1978. – Т. 1–2.

СУМ – Словник української мови : в 11-ти т. / ред. кол. : І. К. Білодід (гол.) та ін. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. I–XI.

Підюков П. П., провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Калиновський О. В., заступник начальника відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

МОВА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ОДНА З ОСНОВОПОЛОЖНИХ ЗАСАД, ЩО ВИЗНАЧАЄ ЙОГО ЗМІСТ І ФОРМУ ТА ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ВИЗНАЧЕННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ

У системі загальних засад кримінального провадження, окреслених у ст. 7 КПК України, чільне місце посідає мова, якою воно здійснюється (п. 22 ч. 1). Зміст цієї засади визначено

в ст. 29 КПК України, де зокрема, наголошується, що кримінальне провадження здійснюється державною мовою, якою мають складатися процесуальні документи стороною обвинувачення, слідчим суддею та судом (ч. 1); особа повідомляється про підозру у вчиненні кримінального правопорушення державною мовою або будь-якою іншою мовою, якою вона достатньо володіє для розуміння суті підозри у вчиненні кримінального правопорушення (ч. 2); слідчий суддя, суд, прокурор, слідчий забезпечують учасникам кримінального провадження, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою, право давати показання, заявляти клопотання і подавати скарги, виступати в суді рідною або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись у разі необхідності послугами перекладача в порядку, передбаченому КПК (ч. 3); судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті, надається сторонам кримінального провадження або особі, стосовно якої вирішено питання щодо застосування примусових заходів виховного характеру, а також представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження у перекладі на їхню рідну або іншу мову, якою вони володіють (ч. 4) [1, с. 19].

Отже, визначальним моментом у цій нормі законодавцем визначено факт володіння (не володіння, достатнього чи недостатнього володіння) державною мовою, якою здійснюється кримінальне провадження.

Тобто «володіння державною мовою» регламентується ст. 29 КПК України як оціночне поняття, причому досконалість, рівень її володіння визначається особою, яка здійснює кримінальне провадження.

Беззаперечно, що при встановленні факту володіння (достатнього або недостатнього) володіння чи не володіння державною мовою можуть враховуватись різні обставини, зокрема, заява самого учасника кримінального провадження, дані про його освіту, навчання, роботу, соціальні зв'язки, місце його мешкання і т. ін. Але очевидно, що пріоритет при цьому повинен надаватись волевиявленню учасників кримінального провадження. Саме вони можуть стверджувати про рівень володіння мовою кримінального провадження і розуміння його змісту і суті, термінологічних особливостей тощо, користуватись у разі необхідності послугами перекладача, заявляючи відповідні клопотання особам, які ведуть кримінальне провадження.

Це ж стосується і права учасників кримінального провадження користуватися під час його провадження рідною, або іншою мовою, якою вони володіють, чи вимагати безоплатної допомоги перекладача.

Вищевикладене свідчить, що передбачений у ст. 29 КПК України порядок, який регламентує обов'язкову відповідність змісту і формі кримінального провадження вимог щодо мови, якою воно здійснюється, потребує більш досконалого термінологічного визначення.

Напевно, що через елементи суб'єктивного підходу, які містяться в цій нормі, вона реалізується на практиці формально, на розсуд і розуміння осіб, які здійснюють кримінальне провадження.

У літературі справедливо наголошується на цьому за результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень. Зокрема, зазначається, що «в 48 % випадків участь перекладача обґрунтовувалась обставиною, передбаченою КПК України – неволодінням чи недостатнім володінням державною мовою; у 19 % випадків підстава участі перекладача взагалі не зазначалась; в інших випадках (33 %) вказувались інші обставини, зокрема й те, що українська (державна) мова не є для особи рідною» [2, с. 150].

«Ігнорування факту володіння (неволодіння) учасником кримінального провадження державною мовою при вирішенні питання про користування рідною мовою або іншою мовою, якою він володіє, – підкреслює у зв'язку з цим Г.М. Мамка, – може призвести до абсурдної ситуації, коли особа, володіючи державною мовою (мовою кримінального провадження), а також будь-якою іншою мовою, зможе заявити, що остання є для неї рідною та вимагати участі перекладача» [2, с. 150].

Звісно, що цим можуть зловживати недобросовісні учасники кримінального провадження, використовуючи свої процесуальні права всупереч їх призначенню, нівелювати й унеможливити ефективність реалізації вимог КПК щодо розумності строків прийняття чи виконання відповідних процесуальних дій або рішень (ст. 28), рівності перед законом і судом (ст. 10), поваги до людської гідності (ст. 11) та інших засад кримінального провадження.

Недотримання вимог законодавства щодо забезпечення мовної засади здійснення кримінального провадження (як і будь-якої з інших засад останнього, передбачених ч. 1 ст. 7 КПК) негативно впливає на його зміст і форму, призводить до визнання результатів здійснених при цьому тих чи інших

слідчих (розшукових) дій і прийнятих процесуальних рішень незаконними, а отриманих при цьому доказів – недопустимими на будь-якій стадії кримінального провадження, з урахуванням особливостей, встановлених законом.

Підсумовуючи висловлене, варто наголосити, що мова як фізичний носій соціальних зв'язків направлених на встановлення взаємовідносин [3, с. 105] в галузі кримінального провадження серед його суб'єктів і учасників, уявляє собою систему соціальних відносин, що виникають і відбуваються між ними під час досудового розслідування і судового розгляду.

Загалом зрозумілим є те, що в цьому форматі чіткість і досконалість термінологічного визначення як цієї, так і інших засад кримінального провадження та невід'ємних складових змісту і форми останнього, набуває важливого значення для однозначного їх розуміння учасниками кримінального процесу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 16 березня 2018 року: (офіц. текст). К.: Паливода К.В., 2018. 408 с.

2. Мамка Г.М. Засади кримінального провадження. Монографія. К.: Грета, 2018. 276 с.

3. Балинська О. Мовлення як засіб творення взаємин (деякі зауваги до постановки проблеми). *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 1998. № 7. С. 105–111.

Красницька А. В., доцент кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ДОКУМЕНТ»

Одним із основних результатів творчої, інтелектуальної та соціальної людської діяльності є створення і накопичення інформаційних ресурсів з метою їх подальшого використання та збереження для нащадків. Матеріальними носіями зафіксованої інформації є документи як закономірний результат розвитку людського суспільства. Як зазначали Ш.-В. Ланглуа і Ш. Сеньобос, «Історія пишеться за документами. Документи – це сліди, залишені думками і діями людей, які колись жили.